

Samenvatting

EEN STAPEL STENEN

Een analyse van het werk van N. Winther-Nielsen en A.G. Auld over Jozua, met speciale aandacht voor Jozua 5:1–6:26

Deze studie is een methodologisch onderzoek naar de methoden van Winther-Nielsen en Auld, zoals toegepast op het boek Jozua. De centrale vraag is hoe de datakeuze hun methode en analyse beïnvloedt. Er wordt tevens gekeken welke ‘stenen’ deze beide analyses van Jozua aandragen om een exegese te ‘bouwen’ die uiteindelijk resulteert in een preek. Verder bekijkt dit onderzoek de noodzaak voor voorgangers om bij het maken van een preek kennis te hebben van de datakeuze en de daaruit voortvloeiende keuzes in een exegetische methode.

Winther-Nielsens *Functional Discourse Grammar* concentreert zich op de *Biblia Hebraica Stuttgartensia* (hoofdstuk 2). Zijn onderzoek begint met een syntactische analyse die uitgevoerd wordt met behulp van de computer. Vervolgens onderzoekt en analyseert Winther-Nielsen de retorische structuur van de tekst. De gebruikte methode vergroot de mogelijkheden voor het gebruik van computers voor de analyse van Bijbels Hebreeuws. Ik beargumenteer in deze dissertatie dat de door Winther-Nielsen gelegde verbinding tussen de syntactische en retorische analyse zwak is. De grammaticale en syntactische analyse biedt niet een voldoende consequente structuur voor het toekennen van retorische labels, hoewel Winther-Nielsen wel retorische labels toekent op basis van de grammaticale analyse. Winther-Nielsens analyse eindigt met een thematische lezing van het boek Jozua. De meeste van deze thema’s zijn echter al bekend uit andere exegetische methodes en lezingen van

Jozua en zijn dus niet uniek voor de methode van Winther-Nielsen. Een positieve uitzondering is de conclusie dat op cruciale momenten in het boek Jozua stenen een rol spelen, bijvoorbeeld bij het oversteken van de Jordaan en in het verhaal over Jericho. Het aanwijzen en omschrijven van dit thema is een verdienste van Winther-Nielsen.

De methode van Winther-Nielsen kan gebruikt worden voor de analyse van gedeeltes in Bijbels Hebreeuws, maar niet voor de analyse van teksten in een andere taal. Dit komt doordat de methode gebaseerd is op grammaticale principes die kenmerkend zijn voor het Bijbels Hebreeuws en die niet zondermeer ook in andere talen voorkomen. Winther-Nielsens syntactische methode en de uitkomsten ervan voor het boek Jozua worden vooral bepaald door een synchrone concentratie op één set data en het gebruik van computers voor de syntactische analyse. Het bijna uitsluitende gebruik van de *Biblia Hebraica Stuttgartensia* resulteert in een kunstmatige eenheid van de tekst, die het bestaan van andere data evenals het ontstaansproces van de data ontkent. Winther-Nielsen schaart zich aan de zijde van traditionele interpretaties door uitsluitend de Masoretische Tekst te gebruiken. Hij houdt zich echter niet bezig met de consequenties van een dergelijke keuze.

Auld vindt dat Noth zich bij het lezen van de Pentateuch en de Deuteronomistische Geschiedenis te veel heeft laten bepalen door de Hebreeuwse tekst (hoofdstuk 3). Auld constateert, met behulp van de Septuaginta, dat er meer en andere verbindingen zijn tussen Jozua en Numeri en Kronieken, dan Noth destijds concludeerde. Auld zoekt naar de beste tekst, degene die het meest de originele tekst benadert. Auld doet dat door nauwkeurig het proces van constructie en mogelijke reconstructie van de tekst te onderzoeken. Auld is uiteindelijk niet geïnteresserd in de reconstructie van de tekst, maar gebruikt het proces van reconstructie voor zijn doel, de tekst te selecteren die het meest lijkt op de originele tekst. Uiteindelijk komt Auld mede daarom tot de conclusie dat voor het boek Jozua de Septuaginta verkozen moet worden als de betere tekstgetuige. Deze voorkeur voor de Septuaginta van Jozua is niet nieuw, maar Auld heeft er wel voor gezorgd dat de Septuaginta een veel prominentere plaats heeft gekregen in het onderzoek, zoals ook blijkt uit het onderzoek dat in deze dissertatie aan bod komt.

Vergelijking van de Septuaginta met andere data is het belangrijkste onderdeel van Aulds methode. Deze methode is dus vooral diachronisch. Onregelmatigheden en verschillen tussen de diverse data laten Auld zien dat de (kortere) Septuaginta van Jozua vaak de betere tekstgetuige is. Aulds opvattingen over Jozua en zijn exegese ervan zijn vooral gebaseerd op de prioriteit van de Septuaginta. Deze benadering is tegengesteld aan de gangbare opvattingen in het huidige onderzoek. Vanwege deze tegenstelling is het voor Auld noodzakelijk om de Septuaginta en de Masoretische Tekst te vergelijken, om zodoende zijn ideeën te kunnen verdedigen tegen die opvattingen die de Masoretische Tekst prefereren. De verschillende tekstgetuigen van Jozua, in het bijzonder de Septuaginta, vormen de basis van Aulds twijfel aan een deuteronomistische redactie van Jozua, maar ook van andere boeken, en zijn twijfel aan het bestaan van een Deuteronomistisch Geschiedwerk. Dit alles resulteert voor Auld in een niet-lineaire en niet-chronologische lezing van oudtestamentische boeken. Ook suggereert hij één bron voor het gedeelde materiaal van Samuel-Koningen en Kronieken. Deze bron noemt hij het ‘Boek van de Twee Huizen’. Auld voegt zo een nieuw perspectief aan bestaande theorieën over het Deuteronomistisch Geschiedwerk toe, maar zijn werk mondt niet uit in een algemeen geaccepteerde nieuwe theorie. Daarentegen stimuleert zijn theorie wel anderen, bijvoorbeeld Cortese en Na’aman, om bestaande theorieën te herzien en te herijken. Aulds idee dat de relatie tussen Genesis tot en met Koningen geheel anders dan tot dan toe gebruikelijk gezien moet worden, van achteren naar voren, is nieuw. Het hier gepresenteerde onderzoek toont aan dat het moeilijk is om Aulds methodologie voor het idee van een Boek van de Twee Huizen en voor de prioriteit van de Septuaginta te ontdekken in zijn publicaties. Ook blijkt uit dit onderzoek dat de onderbouwing van een aantal andere elementen van zijn theorie zwak is.

Problematisch in de theorie van Winther-Nielsen is zijn beperking tot de Masoretische Tekst. Daarnaast is ook de weergave van zijn onderzoeksresultaten te gecompliceerd om een makkelijk inzicht te kunnen verkrijgen in zijn methode en resultaten. Dit gecombineerd met de relatief recente publicatie van zijn belangrijkste boek en de beperkte beschikbaarheid ervan, is volgens deze studie de voornaamste reden voor

de afwezigheid van Winther-Nielsens methode en uitkomsten in andere wetenschappelijke publicaties, met uitzondering van die van Hess en Howard (hoofdstuk 4).

Aulds theorie en publicaties worden veel vaker aangehaald (hoofdstuk 4). De antwoorden van andere wetenschappers op Aulds theorie bestrijden vooral zijn prioriteit van de Septuaginta en de daarmee verwante ideeën over de ontwikkeling van de tekst. Aulds idee van het Boek van de Twee Huizen als bron van Samuel-Koningen en Kronieken wordt weerproken door diverse wetenschappers, zoals bijvoorbeeld McKenzie en Talshir.

Analyse en vergelijking van de methodes van Winther-Nielsen en Auld wat hun lezing van Jozua 5–6 betreft laat de sterktes en zwaktes van beide methodes zien (hoofdstuk 5). Het schema van Talstra wordt ingezet als een instrument om beide methodes te situeren in het exegetische proces, met name in de analytische fase binnen dit proces. Het schema laat de interactie en de positie van de belangrijkste theoretische disciplines in deze analytische fase van het exegetische proces zien. De belangrijkste tegenstellingen zijn die van algemeen (tekstmateriaal) tegenover bijzonder (tekstcorpus) en taal (systeem) tegenover literatuur (compositie). Aan de linkerzijde van het schema bevinden zich algemene taalwetenschap en algemene literatuurwetenschap. Aan de rechterzijde bevinden zich die disciplines die zich meer bezig houden met de bijzonderheden van een tekst, filologie en exegese. Winther-Nielsens methode kan vooral aan de linkerzijde van het schema gesitueerd worden, daar waar vooral de algemene theorieën over taal en literatuur van zich doen spreken. De andere stappen in de analytische fase van het exegetische proces vereisen diachrone interactie, maar deze aan de linkerzijde kunnen beperkt worden tot synchrone interpretatie. Slechts enkele malen begeeft Winther-Nielsen zich aan de rechterzijde van het schema. Aulds methode is juist geconcentreerd op de rechterzijde van het schema, op filologie en exegese. Waar echter Winther-Nielsens methode een diachrone progressie mist, concentreert Aulds methode zich te veel op woordgebruik en inhoud en zou gebaat zijn bij een meer grammaticale en syntactische analyse van in het bijzonder de Griekse tekst.

Uitbreiding van Winther-Nielsens en Aulds methode naar de respectievelijk andere zijde van het schema, zou dus voor beide iets toevoegen. Bij Winther-Nielsen zou het bijdragen aan de interpretatie en exegese van de tekst. Bij Auld zou zijn oordeel over een tekstgetuige, in het bijzonder de Septuaginta, beter gefundeerd kunnen worden omdat het de tekst meer waardeert in zijn eigen, synchrone, context. Bezwaren van tegenstanders van Auld als een te sterke voorkeur voor de Septuaginta of een te grote concentratie op het product van de vertaler, zouden dan tevens (deels) weersproken kunnen worden.

Een gecombineerde lezing van beide methodes, waarbij de methodes als stenen op elkaar gestapeld worden, komt de exegeet ten goede. Vanwege de tijd die dit vergt is het echter onwaarschijnlijk dat een dergelijke lezing daadwerkelijk wordt uitgevoerd (hoofdstuk 6). De methode van Winther-Nielsen is in het bijzonder waardevol vanwege de aandacht voor de syntactische structuur van de tekst van de *Biblia Hebraica Stuttgartensia* en diens retorische kracht. De methode van Auld maakt de exegeet bewust van de positie van het boek Jozua in de Bijbel en de geschiedenis van de tekst. De hermeneutische stap, welke in principe het doel is van de exegese, is geen vast onderdeel van de beide methodes en moet door de gebruiker zelf nog gemaakt worden. Wanneer een Bijbeltekst geëxegetiseerd wordt is het belangrijk dat de exegeet zich bewust is van de data die gebruikt worden, want de data beïnvloeden de methode en de resultaten, zoals een bestudering van de methodes van Winther-Nielsen en Auld heeft aangetoond.

De exegese van Jozua lijkt op een gebouw. Winther-Nielsen en Auld analyseren de vele stenen waaruit het fundament, de tekst van Jozua, is opgebouwd. Ze kijken naar de bouwtekeningen, de originele constructie en de steeds veranderde vorm. Winther-Nielsen kijkt vooral naar het oorspronkelijke ontwerp en heeft geen aandacht voor de verbouwingen. Auld is juist wel geïnteresseerd in de geschiedenis van het gebouw en bekijkt de verbouwingen heel goed. Hij hoopt zo iets meer te kunnen begrijpen van de huidige constructie van het gebouw en het huidige gebruik van het gebouw. De methodes van Winther-Nielsen en Auld kijken dus vooral naar de fundering, de vorm van de constructie en de elementen waaruit deze zijn opgebouwd. De hermeneutische onderdelen

die gebouwd zijn op het fundament en welke het mogelijk maken dat het gebouw ook echt bewoonbaar is voor hedendaagse mensen vallen buiten de reikwijdte van hun methodes.

Wat Winther-Nielsen en Auld bereiken met hun methode is dat ze vanuit hun verschillend perspectief het besef doen (her)leven dat de constructie en de verschillende ‘stenen’ die het fundament en het exegetische gebouw Jozua vormen, niet eenvoudig te begrijpen zijn. Al deze ‘stenen’ vereisen een nader onderzoek, zeker van degene die op zoek zijn naar een betekenis van het fundament en het gebouw voor de hedendaagse lezer en gemeenschap.